

घोरण : 8

संस्कृत

3. पहेलिका:

स्वाद्याय

Sem : 2

अनुवाद

एकचक्षुर्न काकोऽयं बिलमिच्छन्न पञ्जगः।
क्षीयते वर्धते चैव न समुद्रो न चन्द्रमाः॥१॥

- संयि:

- તને એક છિદ્ર (ખાંખ) છે. તે જે તેનું દર છે. કપડું સીવતી વખતે તે કપડામાં જાય ત્યારે ઘટે છે અને બહાર આવે ત્યારે વધે છે. - સૌથ.

ચતુર્મુખો ન ચ બ્રહ્મા વૃષાસ્થો ન શડ્કરઃ।

નિર્જીવી ચ નિરાહારી અજસ્યં ધાન્યભક્ષણમ् ॥૨॥

➤ તે ચાર મુખવાળો છે, પણ બ્રહ્મા નથી, તે બળદ પર બેસે છે, પણ શંકર નથી. તે નિર્જીવ અને નિરાહારી છે, છતાં નિત્ય અનાજનું ભક્ષણ કરે છે।

ઉત્તર :

➤ હળ- તે ઘેતરમાં જ ફરે છે અને સતત ધાન્યનું ભક્ષણ કરે છે. 'હળ'નો આકાર ચાર મુખવાળો હોય તેમ લાગે છે.

अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः।

अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः॥३॥

- ते पग विनानो पण् दूर सुधी जनारो छ, साक्षर छे पण्
पंडित नथी. ते मुख विनानो छतां स्पष्ट बोलनारो छ. जे (तेन)
जाए छे, ते पंडित छे.

- लघेलो पत्र (कागज)

પર્વતાગ્રે રથો યાતિ ભૂમौ તિષ્ઠતિ સારથિઃ।

ચલતિ વાયુવેગેન પદમેકં ન ગચ્છતિ॥ ૪॥

- પર્વતની ટોચ પર રથ ચાલે છે અને સારથિ જમીન પર રહે છે.
(તે) વાયુના જેવા વેગથી ચાલે છે, પણ એક પગલું જતો નથી.
- કુંભારનો ચાકડો

सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च जानकि।
प्रेषिता तव रामेण सुवर्णस्य च मुद्रिका ॥ ६॥

➤ (हनुमान सीताने कहे छ :) उच्य कुण्ठनी हे जनकनंदिनी
सीता ! श्रेष्ठ परिवारना श्रीरामे तारे माटे आ यष्टकता रंगनी,
सोनानी मुद्रिका (वींटी) मोडली छे

भोजनान्ते च किं पेयं जयन्तः कस्य वै सुतः।

कथं विष्णुपदं प्रोक्तं तत्रं शक्रस्य दुर्लभम्॥६॥

- ભોજનને અંતે શું પીવું જોઈએ ? છાશ. જથુંત કોનો પુત્ર છે?
ઇન્દ્રનો. વિષ્ણુનું પદ કેવું કહેવાયું છે ? દુર્લભ.

ટિપ્પણી

ચક્ષુઃ	-	આંખ
કાકઃ	-	કાગડો
બિલમ्	-	દર
પન્નગઃ	-	સાપ, નાગ
કીયતે	-	કથ પામે છે.
વર્ધતે	-	વધે છે.
ચતુર્મુખઃ	-	ચાર મુખવાળો

अजस्म्	-	सतत
वृषः	-	बरें
तिष्ठति	-	उलो छ.
मुद्रिका	-	वींटी
पेयम्	-	पीवा लायक, पीवा घोऽय
सुतः	-	पुग

પ્રોક્તમ्

-

કહેવાયેલું

અપદઃ

-

પગવગરનો

તક્રમ्

-

ઇશ

શક્રઃ

-

ઈંણ

યાતિ

-

જથ છે.

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન 1. નીચે આપેલા શબ્દોનું મોટેશી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો:

- (1) કાકોડ્યમ्
- (2) પન્નગઃ
- (3) અજસ્સમ्
- (4) સ્ફુટવકતા
- (5) પર્વતાઘને
- (6) ભોજનાન્તે

પ્રશ્ન 2 નીચેના પ્રશ્નોનાં જવાબ આપો:

(૧) એકચક્ષુઃ કઃ અસ્તિ?

- કાકઃ એકચક્ષુઃ અસ્તિ।
- કાગડો એક અંખવાળો છે.

(૨) કઃ ધાન્યભક્ષણ કરોતિ?

- હલ ધાન્યભક્ષણ કરોતિ ।
- હળ ધાન્યનું ભક્ષણ કરે છે.

(3) सारथिः कुन्त्र तिष्ठति?

- सारथिः भूमौ तिष्ठति।
- सारथि जमीन उपर उल्लो छ.

(4) रथः कुन्त्र याति?

- रथः पर्वताग्रे (पर्वतस्य अग्रभागे) याति ।
- रथ पर्वतनी टेच पर जाय छ.

(५) रामेण का प्रेषिता?

- रामेण सीतायै सुवर्णस्य मुद्रिका प्रेषिता।
- श्रीरामे सीताने सोनानी वींटी भोडली.

(६) जयन्तः कस्य पुत्रः?

- जयन्तः शक्रस्य (इन्द्रस्य) पुत्रः।
- जयन्त शक्नो (इन्द्रनो) पुत्र छे.

(૬) પન્નગઃ કિમ् ઇચ્છતિ?

- પન્નગઃ બિલમ् ઇચ્છતિ।
- સાપ દરમાં પેસવા હોછે છે.

(૭) કઃ ક્ષીયતે વર્ધત ચ?

- સમુદ્રઃ વા ચન્દ્રમાઃ વા ક્ષીયતે વર્ધતે ચ।
- સમુદ્ર કે ચંદ્ર ઘટે છે અને વધે છે.

(૮) બ્રહ્મદેવસ્ય કતિ મુખાનિ સન્તિ?

- બ્રહ્મદેવસ્ય ચત્વારિ મુખાનિ સન્તિ।
- બ્રહ્માજીનાં ચાર મુખો છે.

(૧૦) કઃ દેવઃ વૃષમ् આરુઢઃ (વૃષારુઢઃ) અસ્તિ?

- ભગવાન् શঙ્કરઃ વૃષમ् આરુઢઃ (વૃષારુઢઃ) અસ્તિ।
- ભગવાન શંકર બળદ પર આરુઢ થયેલ છે.

(૧૧) સાક્ષરઃ પુરુષઃ કીદ્દશઃ ભવતિ?

- સાક્ષરઃ પુરુષઃ પણ્ડિતઃ ભવતિ।
- સાક્ષર પુરુષ પણ્ડિત હોય છે.

(૧૨) રથઃ કથં ચલતે?

- રથઃ વાયુવેગેન ચલતે।
- રથ વાયુ વેગે ચાલે છે.

(੧੩) ਭੋਜਨਾਨਤੇ ਕਿਂ ਪੇਯਮ्?

- ਭੋਜਨਾਨਤੇ ਤਕਂ ਪੇਯਮ् ।
- ਭੋਜਨਨੇ ਅੰਤੇ ਛਾਸ ਪੀਵੀ ਜੋਈਐ.

(੧੪) ਵਿ਷ਣੁਪਦੰ ਕਥੰ ਪ੍ਰੋਕਤਮ्?

- ਵਿ਷ਣੁਪਦੰ ਦੁਰਲੰਭਮ् ਪ੍ਰੋਕਤਮ्।
- ਵਿ਷ਣੁਪਦ ਦੁਰਲੰਭ ਕਹੇਵਾਇਆ ਛਿ.

(੧੫) ਸ਼ਕ੍ਰਸ਼ਯ (ਇਨਦ੍ਰਸ਼ਯ) ਕਿਂ ਦੁਰਲੰਭਮ्?

- ਸ਼ਕ੍ਰਸ਼ਯ (ਇਨਦ੍ਰਸ਼ਯ) ਅਧਿ ਤਕਂ ਦੁਰਲੰਭਮ् ।
- ਸ਼ਕ (ਇਨਦ੍ਰ) ਨੇ ਛਾਸ ਦੁਰਲੰਭ ਹੋਇ ਛਿ.

પ્રશ્ન ૩. કોસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (૧) ચતુર્મુખः ब्रह्मा અस્તિ ।   (ब्रહ્મા, વિષ્ણુः, શાંકરઃ)
- (૨) ભોજનાન્તે તક્રમ् પૈયમ् ।   (दુઃખમ्, સૂપમ्, તક્રમ)
- (૩) અપદः શબ્દસ્ય અર્થः પાદરહિતः ।   (સપદः, પાદરહિતઃ, પાદः)
- (૪) રથः વાયુવેગેન ચલતિ ।   (વાયુવેગેન, જલવેગેન, વિદ્યુત્વેગેન)

- (५) विष्णुपदं दुर्लभम् प्रोक्तम्। (सुलभम्, उन्नतम्, दुर्लभम्)
- (६) शङ्करः वृषारूढः अस्ति। (पर्वतारूढः, वृषारूढः, वाहनारूढः)
- (७) भूमौ तिष्ठति सारथिः। (भूमौ, रथे, पर्वते)
- (८) तक्रम् शक्रस्य दुर्लभम्। (अन्नम्, जलम्, तक्रम्)

પ્રશ્ન 4 : નીચેના શલોકો સુંદર અક્ષરોમાં લખો:

(1) ભોજનાન્તે ચ કિં પેયં જયન્તઃ કસ્ય વै સુતઃ।

કથં વિષ્ણુપદં પ્રોક્તં તત્ક્રં શક્રસ્ય દુર્લભમ्।

(2) અપદો દ્રગામી ચ સાક્ષરો ન ચ પણિતઃ।

અમુખઃ સ્ફુટવક્તા ચ યો જાનાતિ સ પણિતઃ।

(3) एकचक्षुर्न् काकोऽयं बिलमिच्छन्न पञ्जगः।

क्षीयते वर्धते चैव न समुद्रो न चन्द्रमाः॥

(4) पर्वताग्रे रथो याति भूमौ तिष्ठति सारथिः।

चलति वायुवेगेन पदमेकं न गच्छति॥

પ્રશ્ન 5. નીચે આપેલા ગુજરાતી શબ્દોને સંસ્કૃતમાં લખો :

(૧) ભોજન બાદ	-	ભોજનંતे
(૨) મુખ વિનાનો	-	આમુખ, મુખરહિત
(૩) એક ડગલું	-	પદમ् એકમ्
(૪) વીંટી	-	મુદ્રિકા
(૫) દૂર જનાર	-	દૂરગામી
(૬) બળદ પર બેઠેલો (બેસનાર)	-	વૃષારૂઠः

(૬) જીવ વગરનો	-	નિર્જીવ
(૮) આહાર ન લેનારો	-	નિરાહારી
(૯) અક્ષરો સહિત	-	સાક્ષરઃ
(૧૦) સ્પષ્ટ બોલનારો	-	સ્ફુટવકતા
(૧૧) મોકલેલી	-	પ્રેરિત
(૧૨) મળવું મુશ્કેલ	-	દુર્લભમ्

પ્રશ્ન 6. અહીં આ એકમમાં વપરાવેલા સામાસિક શબ્દો આપ્યા છે,
જેના આધારે અન્ય શબ્દો બનાવો :

- (૧) 'વૃષ ઉપરથી 'વૃષારુઢઃ' તો
અશવ ઉપરથી અશવારુઢઃ
ગજ ઉપરથી ગજારુઢઃ
વૃક્ષ ઉપરથી વૃક્ષારુઢઃ

(२) 'पदम्' उपरथी 'पदमेकम्' तो
शब्दम् उपरथी शब्दमेकम्
वाक्यम् उपरथी वाक्यमेकम्
गीतम् उपरथी गीतमेकम्

(३) 'भोजन' उपरथी 'भोजनान्ते' ते

दिन उपरथी **दिनान्ते**

निशा उपरथी **निशान्ते**

वर्षा उपरथी **वर्षान्ते**

(४) 'पर्वत' उपरथी 'पर्वताग्रे' ते

रथ उपरथी **रथाग्रे**

वृक्ष उपरथी **वृक्षाग्रे**

कर उपरथी **कराग्रे**

Thanks

For watching